

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

סיפורם המפתיע של אפרים ובניו בספר דברי הימים (שיעור בס. ט-61-400)

ד"ר מרים וייטמן

weitman333@gmail.com

דברי הימים א פרק ז

- (כ) ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלענה בנו ותחת בנו.
- (כא) וזבד בנו ושותלח בנו ועזר ואלעד והגלים אנשידת המולדים בארץ כי נרדו לקחת אתהסקניקים.
- (כב) ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו.
- (כג) ויבא אלאשתו ותמר ותלד בן ויקרא אתשמו ברעיה כי ברעה מיפה בביתו.
- (כד) ובתו שארה ותבן אתביתחורון מתחתון ואתהעליון ואת אמן שארה.
- (כה) ונפח בנו ורשף ותלח בנו ותמז בנו.
- (כו) לעזר בנו עמיתוד בנו אלישמע בנו.
- (כז) נון בנו יהושע בנו.

תולדות - מוות - אבל - נחמה - לידה ובנייה - תולדות
ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו
ויתאבל עלבנו ימים רבים ויקמו כלבניו וכלבנותיו לנחמו

א. רבי יהודה החסיד, שמות א, ז-י

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו בממד מאד - אבי היה מוכיח מדברי הימים שכל זמן שהיו ישראל במצרים, היו לפעמים הולכים לארץ ישראל על קרקע יעקב אבינו והיו בונים שם בריקים, ואני סבור שדווקא זרע יוסף היו עושים, ולהן היה רשות מפרעה, כי מחמת כבוד יוסף פרעה נהג בהם כבוד לתקן ולחזק ירושתן והיו מושיבים בהם דורין ופורעין להם מס. וראיתו מדברי הימים "ובני אפרים שותלח וברד וכל" ואחר שבע דורות איכר "ובתו שארה ותבן את בית חורון תחתון ואת העליון ואת אמן שארה", ואחרי כן אחרי חמשה דורות טן בנו יהושע בנו, והלא יהושע מבאי הארץ היה... אלא על כרחך כל זמן שהיו במצרים.

והיה כי תקראנה מלחמה - אבי היה מקשה למה מצרים אמרו זה על ישראל, מה דחוק להם לרצוף עם שיטאים והלא לא גזר עליהם שום גזרה עדיין. והיה מפרש... לישראל היו להן הרבה נחלות בארץ כנען של אביהם, ואף על פי שהיו ישראל בארץ מצרים, היו שולחים לארץ כנען לתקן להם שדות וכרמים שלהם. והיו קוצרים וכוצרים ומביאין להם כסף... והיו המצרים יראים שמא יצטרפו אילו לאילו להלחם בהם.

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

ב. שמות רבה (וילנא) פרשת בשלח פרשה כ סימן יא

ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים, למה? אלא שטעו שבטו של אפרים ויצאו ממצרים עד שלא שלם הקץ, ונהרגו מהם ל' רבוא... שחשבו מיום שנדבר אברהם בין הבתרים, וטעו ל' שנה שנאמר (תהלים עח) בני אפרים נושקי רומי קשת. לולי שטעו לא יצאו... והרגום פלשתים שנאמר (דברי הימים א ז) ובני אפרים שותלח והרגום אנשי גת. והיו עצמותיהם שטוחין בדרך חמרים חמרים... אמר הקדוש ברוך הוא אם יראו ישראל עצמות בני אפרים שטוחין בדרך יחזרו למצרים.

רש"י שמות ט"ו, יד

שקעו עמים ירגזון חיל אַחַז יִשְׁבִי פְלֶשֶׁת - מפני שהרגו את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה, כדמפורש בדברי הימים "והרגום אנשי גת".

רש"י תהלים ע"ח, ט

בְּנֵי אֶפְרַיִם נוֹשְׁקֵי רוּמֵי קֶשֶׁת הִפְכוּ בַיּוֹם קָרֵב - שיצאו ממצרים בזרוע לפני הקץ ובטחו בגבורתם ובחציהם וסופם הפכו לנוס ביום קרב כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת הנולדים בארץ. "רומי" - משליכין וזורקין כמו 'רמה בים'.

רמב"ן שמות י"ב מ-מב

עוד אני אומר כי הפשט המחוויר מן הכל הוא שנאמר כי הגזרה היתה ארבע מאות שנה מן היום שהוא כאשר הזכרנו והשלשים שנה האלו הם תוספת עליהם בעון הדור ההוא... ואפשר שהיה זה סיבת בני אפרים שיצאו שלשים שנה קודם לביאת משה רבינו וכמו שהזכירו רבותינו, כי הם מנו ולא טעו.

סנהדרין צ"ב עמוד ב

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות. עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם. ומאן גינהו מתים שהחיה יחזקאל? אמר רב אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו שנאמר (דברי הימים א ז, כ) 'ובני אפרים שותלח וברד בנו ותחת בנו ואלעדה בנו ותחת בנו וזבד בנו ושותלח בנו ועזר ואלעד והרגום אנשי גת הנולדים בארץ וגו'.

ג. ד"ק דברי הימים א ז, כא

לפיכך אני אומר כי המעשה הזה היה במדבר או בארץ הגלעד, והיה עדיין אפרים חי... ומה שמוכיח הפירוש הזה כי תמצא מספר בני אפרים בצאתם ממצרים כשנמנו במדבר סיני בשנה השנית מ' אלף ות"ק, וכשנמנו בכניסתם לארץ בערבנות מואב בשנת הארבעים לא היו כי אם ל"ב אלף ות"ק, ואלו ח' אלפים שחסרו במדבר הם שהרגו בני גת. ור"ל דרשו כי זה היה קודם יציאת מצרים שמנו את הקץ וטעו ויצאו בלא עתם וקרה להם זה.